

ἐνὶ λόγῳ ἡ ἀρχιγενὴς δοξασία καθ' ὁλοκληρίαν κατέπεσε παρ' ἡμῖν.

Μετὰφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ ΑΔΕΞΙΟΥ Ι. ΤΣΙΜΠΟΥΡΑΚΗ
(ἔπεται συνέχεια).

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΠΑΝΟΡΘΩΜΑΤΑ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΚΡΕΜΟΥ.

Α

Ἀθανάσιος Διάκος.

(Συνέχεια τοῦ ἐν ἀριθ. 1, σελ. 9—10).

Ὅπως τὰ περὶ καταγωγῆς καὶ τοῦ χρόνου τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀθανασίου Διακῆ, πλημμελῶς τέως ἔχοντα, ἐπανορθώθησαν ἐν τοῖς εἰρημένους δι' ἀναντιλέκτων προφορικῶν μαρτυριῶν, οὕτω καὶ τὰ περὶ τῆς ἀρχηγίας αὐτοῦ ὡς ἀρματωλοῦ ἐν Λεβαδείᾳ ἐπανορθωθήσονται δι' ἀναμφισβητήτων ἐγγράφων.

Ἐκ τῶν ἱστορίας ἢ βιογραφίας συγγραψάντων ἄλλοι μὲν ἀποδέχονται ὅτι ὁ Διάκος μετὰ τὸ 1816 ἐγένετο ὀπλιτάρχης τῆς Λεβαδείας, ὅτε ὁ Ὀδυσσεὺς μετέβη εἰς Λευκάδα· ἕτεροι δ' ὅτι τουλάχιστον δύο ἔτη πρὸ τοῦ 1821, ἤτοι τῷ 1819 ἐγένετο. Ὁ δὲ Γαλάτης Πουκεβίλλης γράφει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παλιγγενεσίας τῆς Ἑλλάδος ὅτι ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἀρματωλῶν τῆς Δωρίδος εἰσβαλὼν ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν ἐν Λεβαδείᾳ, ὃν δὲ πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Ὀδυσσεὺς ὁ δὲ Μενδελῶν Βαρθόλδους ὅτι ὡς ἰδιώτης διατρίβων μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐκήρυξεν αὐτήν. Πότερον ἄρα ὡς ἰδιώτης καὶ ὡς πρωτοπαλλήκαρον μόνον ἐκήρυξε τῷ 1821 τὴν ἐπανάστασιν ὁ Διάκος ἢ ἤδη ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἀρματωλῶν τῆς Δωρίδος ἔχων τὴν ὀπλιταρχίαν ἀπὸ τοῦ 1819 ἐν αὐτῇ, ἢ καὶ οὐδέτερον τούτων ἀληθές; Ὅτι ταῦτα καὶ εἴτι ἕτερον ὅμοιον πλημμελῶς ἔχουσιν ὡς ἀπόδειξις συμφανεστάτη ἔστωσαν τάδε:

Ὁ Ὀδυσσεὺς τῇ 23 Μαρτίου 1814 ἦν ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὅτε ὁ Πουκεβίλλης ὡς πρῶτος τῆς Γαλλίας παρέστη ἐνώπιον τοῦ τυράννου ἐκείνου. Εἴτα δὲ τῷ 1816 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τυράννου ἀρχηγὸς τῶν ἀρματωλῶν τῆς Λεβαδείας, ἐν ᾗ διετέλεσε μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1820, ὅτε προσεκληθὴ νάγκω-νισθῇ κατὰ τοῦ Βαβᾶ πασᾶ ὑπὲρ ἐκείνου. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς χεῖρας πρὸς τὸν Βαβᾶν ὁ Ὀδυσσεὺς, αὐτοὶ οἱ προὔχοντες Λεβαδείας ἠνάγκασαν αὐτόν τε καὶ πάντα τοῦ Ἀλῆ ὀπαδὸν νά καταλίπῃ τὴν ἐπαρχίαν Λεβαδείας φοβούμενοι τὴν Πύλιν. Ἡ ὀπλιταρχία λοιπὸν τῆς Λεβαδείας ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1820 διετέλει οὕσα ἄνευ ἀρχηγοῦ διότι ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς ὤχετο ἀπὼν, ὁ δὲ Διάκος διέτριβε νῦν μὲν ἐν Λοιδωρικίῳ, νῦν δ' ἐν Λεβαδείᾳ ἰδιωτεύων. Ἡ ἐπαρχία Λεβαδείας ἤθελε μὲν τὸν Διάκον ὡς ὀπλιτάρχην ἀντὶ τοῦ Ὀδυσσεὺς,

ἀλλ' οἱ προεστώτες αὐτῆς γινώσκοντες τὴν δύναμιν καὶ τρέμοντες τὸν προστάτην αὐτοῦ τὸν τύραννον Ἀλῆν τῶν Ἰωαννίνων ἐκαιροφυλάκουν ἕως ἂν διακριθῇ ὁ ἐμφύλιος ἀγὼν πρὸ τῶν Ἰωαννίνων, πρὸ δὲ πάντων ἕως ἂν πεισθῶσιν ὅτι ὄντως ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὁ ὄλεθρος ἐκείνου καὶ ὁ φόβος αὐτῶν ἦν δίκαιος, διότι πολλάκις κινδυνεύσας πρότερον ὁ Ἀλῆς διεσώθη διασωθεὶς δ' ἐτιμώρησε σκληρότατα τοὺς αὐτῷ πολεμίους. Ὅτε δὲ βέβαιον καὶ αὐτοῖς τοῖς δειλοτάτοις ἐγένετο ὅτι ὁ Σουλτάνος ἀμετακλήτως ἀπεφάσισε τὸν ὄλεθρον τοῦ Ἀλῆ, στενωπὸς δ' οὗτος ἐπολιορκεῖτο ἐν Ἰωαννίνοις, τότε ἀντὶ τοῦ Ὀδυσσεὺς διώρισαν οἱ Λεβαδεῖς τὸν Διάκον ὀπλιτάρχην τῆς αὐτῶν ἐπαρχίας. Ἄξιον δὲ σημειώσεως ὅτι, καίτοι ἡ πολιορκία ὑπὸ τὸν Πασχόμπεην, τὸν καὶ Ἰσμαήλμπεην καλούμενον, ἤρξατο τῇ 3 Ὀκτωβρίου 1820, ὁ δὲ Ἀλῆς οὐδεμίαν πλεον δύναμιν πέραν τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων εἶχεν, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς οὐδ' ἐτόλμα νά ἴδῃ καὶ τὴν Λεβαδείαν, ἀλλὰ πόρρω αὐτῆς ἐν Ἡπείρῳ καὶ ὕστερον ἐν Ἰθάκῃ διέτριβεν, οὐχ ἥττον ὁ διορισμὸς τοῦ Διακῆ ἐγένετο μόλις τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1820 ὡς ὀπλιτάρχου Λεβαδείας, ὡσανεὶ ἀνέμενον τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, καθ' ἣν ἐγίνοντο οἱ νέοι διορισμοὶ καὶ ἐμισθοῦντο οἱ ὑπηρεταὶ καὶ συνετάσσοντο τὰ συμφωνητικά. Οὕτως ἐφοβοῦντο οἱ Λεβαδεῖς τὸν Ἀλῆν καὶ τὸν Ὀδυσσεά, καίπερ τῶν τοῦ Σουλτάνου στρατευμάτων πλημυρύντων τὴν Ἑλλάδα! Ἀποδείκνυται δὲ τοῦτο ἀναμφρίστως ἐκ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου, οὗ τὸ πρωτόγραφον ἀποκεῖται παρ' ἡμῖν, εὑρεθὲν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ περὶ οὗ εἴρηται Βασιλείου Κούστα ἱερέως ἐν Ἀρτοτίνῃ τοῦ δήμου Βωμέας.

Ἐχει δὲ τὸ ἀξιοσημείωτον τοῦτο ἐπίσημον ἱστορικὸν ἐγγράφον αὐταῖς λέξεσιν οὕτως:

«Διὰ τοῦ παρόντος φανεροῦμεν οἱ κάτωθεν γεγραμμένοι ἡγάδες¹ καὶ καϊμαπασιδες² τοῦ καζᾶ³ Λεβαδείας, ὅτι διὰ τὴν φύλαξιν τοῦ καζᾶ⁴ μας κατὰ τὸ ἀπογραφὴ⁵ τοῦ ὑψηλοτάτου ντεμπερτάτ⁶ καζι⁷ Μαχμούτ πασιᾶ⁸ ἐφείτω⁹ μας καὶ κατὰ τὸν μορσελε¹⁰ τῆς ἱεῶς φέσεως¹¹ ἀπὸ κλέπτας καὶ κακοποιούς ἀνθρώπους ἐδιωρίσαμεν παντοῦρη¹² καὶ καπετάνιον τοῦ καζᾶ¹³ μας τὸν καπετάν Ἀθανάσιον Διάκον ἀπὸ τὴν σήμερον ἄχρι ἐρχομένου ἁγίου Γεωργίου με¹⁴ τῆς¹⁵ σαράντα ὑποσχομένοι νά ἀποκριθῶμεν τὸν ὀλοφέν¹⁶ ὡς ἡ συνήθεια τοῦ καζᾶ¹⁷ μας, τὸν μὲν καπετάνιον πρὸς εἴκοσι γρόσια τὸν μῆναν, τῶν δὲ ἑφτά¹⁸ πρὸς πέντε γρόσια τὸν μῆνα τὸ καθ' ἓν. Καὶ εἰς ἐνδείξιν ἀληθείας ἐγένετο τὸ παρὸν καὶ ἐδόθη εἰς χεῖράς του. 1820 Ὀκτωβρίου 26 Λεβαδεία.»

Ἐπὶ τέλει δ' αὐτοῦ κεῖνται ὀκτὼ τουρκικαὶ ὑπογραφαὶ καὶ ὀκτὼ σφραγίδες, ὧν τῶν τριῶν τελευταίων, ἑλληνικῶν οὐσῶν, ἡ μὲν ἔχει τὰ γράμματα ΝΣ=Νικόλαος, ΝΚΟ=Νάκου.

1. προὔχοντες. 2. προεστώτες 3. ἐπαρχία. 4. διαταγή 5. εὐγε-
νίστατος. 6. κύριος. 7. κυβερνήτης. 8. ἀπόφραξις 9. ἱεὸν δικαστήριον.
10. χωροφύλαξ. 11. δαπάναι (=ἔνδεσς). 12. μισθός. 13. ὀπλίτης.

ἡ δὲ ΙΩ=Ἰωάννης ΣΤΟ=Στάμου, καὶ ἡ ἄλλη ΙΩ=Ἰωάννης ΦΝ=Φίλων.

Οἱ τρεῖς δ' οὗτοι ἄνδρες ἦσαν ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων προσώπων Λεβαθείας.

Ἐκ τε λοιπὸν τῶν προηγουμένων μαρτυριῶν καὶ ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου πασίδηλα καθίστανται πλὴν τόσων ἄλλων τάδε: ὅτι ὁ Ἀθανάσιος Διάκος ἐκ πατρὸς Γεωργίου ψυχογιοῦ ἐκ τῆς Ἀνω Μουσινίτσας καὶ μητρὸς Χρυσούλας ἐγεννήθη ἐν Ἀρτοτίνῃ τῷ 1781· ὅτι τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1820 διορισθεὶς ὀπλαρχηγὸς Λεβαθείας διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τῆς ἐν Ἀλαμάνῃ συλλήψεως ἥτοι μέχρι τῆς 23 Ἀπριλίου 1821, ὅτε διεδέξατο αὐτὸν ὁ Βασίλειος Μπούσγος· καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν. Πᾶν δὲ γεγραμμένον παρὰ ταῦτα εἶναι ἀπόβλητον καὶ ἀλλότριον τῆς ιστορικῆς ἀληθείας. Διορθωτέοι λοιπὸν σὺν πολλοῖς ἄλλοις ἦτοσαν ἀξίας ιστοριογράφοις καὶ οἱ ἐπίσημοι: ὁ Zinkeisen γράφων ὅτι ὡς ἀπλοῦν τι πρῶην πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Ὀδυσσεῶς ἐκήρυξεν ὁ Διάκος τὴν ἐπανάστασιν ἐν Λεβαθείᾳ [«ein gewisser Diakos, wormalt Protogallikar (!) oder Lieutenant d. Odysseus... τ. 1, 204] [...«Diakos war als Privatmann in Livadbia zurückgeblieben..... τ. 1, 207]· καὶ ὁ Pouqueville λέγων ὅτι ὡς ἀρχηγὸς τῶν τῆς Δωρίδος ἀρματωλῶν εἰσέβαλεν εἰς Λεβαθείαν, καὶ μυριοὶ ὅσοι ἄλλοι, ὧν οἱ πλεῖστοι μετακενοῦσι τὰ ὑπ' ἄλλων ἤδη ἀβασανίστως εἰρημένα. Ἀλλὰ περὶ Διακού καὶ ἄλλοτε γενήσεται λόγος, ὅτε ἐκδοθήσεται ἀνέκδοτός τις βιογραφία αὐτοῦ συγγραφεῖσα ἐκ παραδόσεων τοπικῶν καὶ μάλιστα τοῦ Ἀθανασίου Ζαρνόνικου, γέροντος ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα γεγονότος ἔτη, συγγενοῦς τοῦ Διακού.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ

Ὁ Μέγας Φρειδερίκος ὁ τὴν Πρωσσίαν συγκαταλέξας εἰς τὰ μεγάλα εὐρωπαϊκὰ κράτη γεννηθεὶς τὴν 24 Ἰανουαρίου 1712 ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Βερολίνου ἦτο υἱὸς τοῦ τότε πρίγκιπος διαδόχου Φρειδερίκου Γουλιέλμου καὶ τῆς Σοφίας Δωροθέας, θυγατρὸς τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Ἀννοβέρου, ὅστις ἔτει 1714 ἀνέβη ἐπὶ τὸν ἀγγλικὸν θρόνον ὡς Γεώργιος Α'. Ὁ Φρειδερίκος ἐμελλε νὰ καταστῇ ὅ,τι ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἦτοι ἀγαθὸς χριστιανός, φειδωλὸς οἰκονόμος, μάλιστα δὲ πάντων ἱκανὸς στρατιώτης. Οἱ παιδαγωγοὶ αὐτοῦ διημιλλῶντο ὅπως ἐμποιήσωσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ δύναται νὰ περιποιήσῃ ἐνὶ πρίγκιπι δόξαν καὶ τιμὴν, ἢ τὸ ξίφος, καὶ ὅτι ὑπὸ τοῦ κόσμου θὰ περιφρονεῖτο, ἂν μὴ

ἐξ ἴσου ἡγάπα αὐτὸ καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ ἐζήτει τὴν μοναδικὴν δόξαν. Τὰ δὲ ἀθύρματα αὐτοῦ συνίσταντο εἰς μικρὰ πυροβόλα, ξίφη καὶ τηλεβόλα. Καὶ πρώτη μὲν παιδαγωγὸς αὐτοῦ ἐγένετο ἡ ἐξ ἐπιφανῶν ὀρμωμένη δέσποινα Ροκούλ, ἡ καὶ τοῦ ἰδίου πατρὸς διδάκτρια. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας πρῶτον μὲν παιδαγωγὸν ἔσχε τὸν ἀξιόλογον στρατηγὸν φὸν Φιγκενστεϊνον, ἕνα τῶν ἡρώων τοῦ περὶ ἰσπανικῆς διαδοχῆς πολέμου, δεύτερον δὲ τὸν ἀντισυνταγματάρχην φὸν Καλκστεϊνον. Ὡς βάσις δὲ τῆς παιδείσεως τοῦ νεαροῦ πρίγκιπος ὑπέκειτο ἰδιόχειρος χειραγωγία τοῦ βασιλέως ἡδὲ «πρωσσικὴ ἱστορία μετὰ πολιτειογνωσίας, Γεωγραφία, Ἀριθμητικὴ, ἐκμύρφωσις περὶ τὴν γαλλικὴν¹⁾ καὶ γερμανικὴν λέξιν ἀποκλεισμένων ὁμῶς τῶν λατινικῶν. Τὸ δὲ τέρμα τῆς ἀγωγῆς, ὡς ἐφθμεν εἰπόντες, ἦτο τριπλοῦν κατ' ἐξοχὴν ἱκανὸς στρατιώτης, ἀγαθὸς οἰκονόμος καὶ κἀλὸς χριστιανός, ὑπεχρεώθη λοιπὸν νὰ συγγυμνάζεται στρατιωτικὰς γυμνασίας, ἐντεταμένως νὰ ἐνασκήται καὶ ἐν χειμῶνι νὰ φυλάττῃ ὡς σκοπός. Καὶ καθόλου ἡ τοῦ πρίγκιπος ἀσχολία ἦτο καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν μετὰ μικρολόγου ἀκριβείας διαγεγραμμένη καὶ αὐστηρῶς ὅσον ἐπετηρεῖτο. Ὁ δὲ πατὴρ ἠδύνατο νὰ εὐποτμίζῃ ἐαυτόν, ὅτι ὁ υἱὸς ἀπαρεγκλίτως ὑπεβάλλετο εἰς τὴν αὐστηράν αὐτὴν ἀγωγὴν μέχρι τοῦ ἐνδεκάτου ἔτους. Πλὴν ἀλλ' ὁμῶς ἡ τάσις τοῦ υἱοῦ ἄλλοια οὔσα τῆς τοῦ πατρὸς ἐμελλε σὺν τῷ προῖόντι χρόνῳ νὰ ἐκδηλωθῇ καὶ λάβῃ κύρος· διότι, ἐν ᾧ ὁ μὲν πατὴρ εἶχεν αἰσθῆσιν ὑπὲρ τοῦ ὠφελίμου καὶ τοῦ χρησίμου, ὁ υἱὸς παρὰ ταῦτα ἐθεράπευε καὶ τὴν καλὴν τέχνην καὶ τὰς ἐπιστήμας, τὰς ἐνστερνισθεῖσα αὐτῷ ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς Γουλιέλμης. Ἐνεβάθυνε δ' εἰς τὴν γαλλικὴν φιλολογίαν, εἰς τὴν φιλολογίαν λέγομεν τῶν ζωηρῶν Γάλλων, οὓς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀπηχθάνετο. Ἡ δὲ πρὸς τὰ γαλλικὰ γράμματα κλίσις ἐνεποιήθη αὐτῷ διὰ τῆς προμνη. μονευθείσης διδαστρίας Ροκούλ καὶ τοῦ πρώτου αὐτοῦ διδασκάλου, ὡσαύτως Γάλλου τῷ γένει, τοῦ Δουὰν δὲ Γιανδουὺν, δι' ὧν ὅπως ποτ' ἂν ἡ ἀπηλλογία τῆς ἀκάμπτου στρατιωτικῆς ἀγωγῆς τοῦ πατρὸς. Τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ὁ πρίγκιψ εὐρὼν ἐν ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμαις παρεκτός τούτου κρύφα διεμορφοῦτο νὰ καταστῇ ἄριστος αὐλητῆς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐκ Δρέσδης ὀνομαστοῦ διδασκάλου τῆς αὐλητικῆς Κουάντζ. Ταῦτα ὁμῶς ἀπῆρεσκον τῷ πατρὶ λέγοντι «ὁ Φρίτζ παίζει ἐπιδεξίως τὸν πλαγίαυλον καὶ εἶναι ποιητής, δὲν τῷ μέλει διὰ τὰ στρατιωτικὰ καὶ θὰ μοὶ καταστρέψῃ πᾶσαν τὴν πρὸς τοῦτο ἐργασίαν». "Ὅθεν ὁ ἐνδελεχὴς κακὸς τρόπος τοῦ πατρὸς ἔσχεν ἐπακόλουθον σφοδρὸν σχίσμα αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ, ὅστις ἔγνω νὰ θέσῃ τέρμα εἰς

1) Ὁ Μ. Φρειδερίκος ὡς δὴ γνωστὸν ἡπίστατο γράφειν κάλλιον τὴν γαλλικὴν, ἢ τὴν γερμανικὴν.